

FELETON, OCHERK, PAMFLET TARJIMASINING PRAGMATIK ASPEKTI: LEKSIK, SINTAKTIK VA STILISTIK O'ZGARISHLAR

Usmonova Shahodat Abdurahimovna, O'zbekiston Davlat
jahon tillar universiteti, dotsenti, (PhD)

PRAGMATIC ASPECT OF TRANSLATION OF FELETONS, ESSAYS, AND PAMPHLETS: LEXICAL, SYNTACTIC, AND STYLISTIC CHANGES

Usmonova Shahodat Abdurahimovna, Uzbekistan State World
Language University, (PhD), Associate professor

ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПЕРЕВОДА ФЕЛЬЕТОНОВ, ЭССЕ И ПАМФЛЕТОВ: ЛЕКСИЧЕСКИЕ, СИНТАКСИЧЕСКИЕ И СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ

Усмонова Шаходат Абдурахимовна, доцент
Узбекского государственного университета мировых
языков, доктор философии по филологическим наукам(PhD)

<https://orcid.org/0009-0002-7154-5492>
sh.usmonova@uzswlu.uz

Annotatsiya: Ushbu maqola o'zbek tiliga satirik janrlarni — feleton, ocherk va pamfletni tarjima qilishda duch kelingan pragmatik qiyinchiliklarni o'rganib, kommunikativ maqsad va madaniy nuanslarni saqlashga e'tibor qaratish muhimligiga e'tibor qaratadi.

Kalit so'zlar: pragmatik tarjima, feleton, ocherk, pamflet, leksik o'zgarishlar, sintaktik moslashuv, stilistik o'zgarishlar, o'zbek lingvistikasi.

Annotation: This article examines the pragmatic challenges encountered in translating satirical genres—feuilleton, essay, and pamphlet—into Uzbek, emphasizing the importance of preserving communicative intent and cultural nuances.

Keywords: pragmatic translation, feuilleton, essay, pamphlet, lexical transformations, syntactic adaptation, stylistic changes, Uzbek linguistics.

Аннотация: Данная статья исследует прагматические трудности, возникающие при переводе сатирических жанров — фельетона, эссе и памфлета — на узбекский язык, подчеркивая важность сохранения коммуникативной цели и культурных нюансов.

Ключевые слова: прагматический перевод, фельетон, эссе, памфлет, лексические трансформации, синтаксическая адаптация, стилистические изменения, узбекская лингвистика.

KIRISH. Publitsistik adabiyot janrlari, xususan, *feleton* (dolzarb mavzuda yozilgan tanqidiy ruhda, ko'pincha hajviy-satirik yo'nalishdagi asar), *ocherk* (tahliliy va tasviriy esse) va *pamflet* (polemik risola), jamiyatdagi dolzarb muammolarni keskin va ta'sirli shaklda aks ettiradi. Feleton ko'pincha ijtimoiy nuqsonlarni kinoya va istehzo orqali tanqid qiladi, ocherk esa shaxsiy kuzatishlar va tahlillar asosida chuqur fikrlarni ifodalaydi, pamflet bo'lsa, siyosiy

yoki ijtimoiy bahslarni keskin tarzda yoritadi. Ushbu janrlarning tarjima qilinishi oddiy lingvistik jarayon emas, balki murakkab pragmatik vazifadir, chunki tarjima nafaqat matn mazmunini, balki uning kommunikativ maqsadini, emotsional ta'sirini va madaniy kontekstini saqlab qolishi lozim. Pragmatika nazariyasi, xususan, J.L.Ostinning nutq aktlari va H.P.Graysning kooperatsiya tamoyillari asosida, tarjima jarayonida yuzaga keladigan leksik, sintaktik va

stilistik o'zgarishlarni tushunishga yordam beradi [15].

Zamonaviy globalizatsiya sharoitida, publitsistik matnlarning tarjima qilinishi madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, o'zbek tiliga tarjima qilinayotgan xorijiy feletonlar va pamfletlar orqali mahalliy o'quvchilar xalqaro siyosiy va ijtimoiy muammolardan xabardor bo'lishadi, ammo bu jarayonda madaniy farqlar sababli ta'sir yo'qolishi mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI. Tarjima pragmatikasi sohasi ko'plab nazariy va amaliy tadqiqotlarga boy. J. Haus tarjima jarayonini "*rekontekstualizatsiya*" deb ta'riflaydi, ya'ni asl matnning madaniy va ijtimoiy muhitini maqsadli tilga moslashtirishni nazarda tutadi[5]. Pragmatika va adabiy tarjima o'rtasidagi bog'lanishni S.Chepman va B.Klark o'rganib, relevans nazariyasini adabiy matnlarda qo'llashni taklif etganlar [9]. M. Hatim va I.Mason ishlarida publitsistik matnlar tarjimasida pragmatik filtrlarning roli ta'kidlangan, chunki ular madaniy farqlarni hisobga olib, matn ta'sirchanligini ushlab turadi.

Feleton, ocherk va pamflet kabi janrlar bo'yicha maxsus tadqiqotlar ham mavjud. Masalan, L.Venuti tarjima strategiyalarini "domestikatsiya" (maqsadli madaniyatga moslashtirish) va "xorijlashtirish" (asl madaniyatni saqlash) deb ajratib, satirik matnlarda stilistik o'zgarishlarni tahlil qilgan[19]. O'zbek filologiyasida bunday mavzular O'zbekiston Milliy Universiteti va Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti tadqiqotlarida qisman ko'rilgan, ammo pragmatik aspekt kamroq e'tibor qaratilgan. Yangi ishlar, masalan, M. A. Locher va boshqalar tomonidan tahrirlangan "Pragmatics and Translation" kitobida, adabiy janrlar tarjimasida pragmatik yondashuvlar batafsil muhokama qilingan[12]. Bundan tashqari, polemik matnlar tarjimasida stilistik moslashuvlarni o'rganuvchi ishlar, masalan, Vilbur Smitning romanlaridagi satirik ifodalar tarjimasida, leksik va sintaktik o'zgarishlarni ko'rsatadi [6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Tadqiqot qiyosiy tahlilga asoslangan bo'lib, pragmatik nazariya (Grays kooperatsiyasi va Levinson pragmatik tamoyillari) asosida amalga oshirilgan. Tanlangan matnlar: Mark Tvenning

feletonlari (masalan, "The Celebrated Jumping Frog"), George Orvelning ocherklari ("Shooting an Elephant"), Tomas Peynning pamfletlari ("Common Sense"), shuningdek, Jonatan Sviftning "A Modest Proposal" pamfleti. Ushbu matnlarning ingliz tilidagi asl variantlari o'zbek tiliga tarjima qilingan nusxalari bilan solishtirilgan. O'zgarishlar leksik (so'z yuklamasi), sintaktik (jumla dinamikasi) va stilistik (ironiya, metafora) darajalarda kategoriyalashtirilgan. Tahlil uchun korpus lingvistikasi usullari va stilistik modellar qo'llanilgan, masalan, Hausning pragmatik baholash modeli.

TAHLIL VA NATIJALAR. *Leksik transformatsiyalar* tarjima pragmatikasining markaziy elementi bo'lib, so'zlarning madaniy va emotsional yuklamasini hisobga olishni talab etadi. Feletonda satirik leksika, masalan, Sviftning "A Modest Proposal" da "cannibalism" metaforasi, o'zbek tilida "odamxo'rlik" deb tarjima qilinadi, ammo pragmatik jihatdan, o'zbek o'quvchisiga ta'sirni kuchaytirish uchun "vahshiylik" yoki "zulm" kabi so'zlar qo'shilishi mumkin. Bu moslashuv matnning polemik maqsadini saqlaydi.

Orvelning "Shooting an Elephant" nomli ocherkida "imperialism" termini o'zbek tilida "imperializm" sifatida transliteratsiya qilinadi, lekin madaniy kontekstda "mustamlakachilik" yoki "bosqinchilik" ishlatilishi maqsadga muvofiq, chunki bu so'zlar o'zbek tarixiy tajribasiga yaqinroq va emotsional yuklama beradi. Peynning "Common Sense" pamfletida "tyranny" so'zi "zolimlik" deb tarjima qilinadi, ammo zamonaviy o'zbek diskursida "diktatura" yoki "despotizm" qo'shilishi mumkin, bu siyosiy relevansni oshiradi. Yangi misol sifatida, Saltikov Shchedrinning feletonidagi "bureaucracy" so'zi o'zbek tilida "byurokratiya" o'rniga "mansabparastlik" deb moslashtirilishi, satirik ta'sirni kuchaytiradi. Nakhli leksik o'zgarishlarni "tillar har xil ekspressiv potentsiallarga ega. Ular o'zlarining leksik resurslari va grammatik kategoriyalarining xilma-xilligi, shuningdek, har bir madaniyatda ushbu elementlarga berilgan qiymat jihatidan farqlanadi",-deb izohlaydi [15].

Sintaktik transformatsiyalar jumla tuzilishini pragmatik talablarga moslashtirishni o'z ichiga oladi. Feletonda qisqa va keskin jumlar ta'sirni kuchaytiradi; masalan, Orvel

ocherkida uzun tasviriy jumlar o'zbek tilida bo'linishi mumkin, chunki o'zbek sintaksisi qisqaroq jumalarni afzal ko'radi, bu o'quvchi uchun tushunarlikni oshiradi.

Pamfletda ritorik savollar va takrorlar ko'p bo'ladi; Svift pamfletida "Why not?" savoli o'zbek tilida "Nega yo'q?" deb tarjima qilinadi, ammo sintaktik parallelizm (jumla tuzilishini takrorlash) saqlash uchun guruhlash kerak. Bu o'zgarishlar matnning polemik kuchini saqlab, madaniy farqlarni hisobga oladi. Nakhli sintaktik moslashuvlarni huquqiy hujjatlardagi nutq aktlari misollarida ko'rsatib, "Arab tilidagi perfekt shakldan hozirgi oddiy zamonga o'tish pragmatik nuqtayi nazardan asosli hisoblanadi"[15] deb ta'kidlaydi.

Janr	Manba matni (ST)	Maqsad matni (TT)	Pragmatik o'zgarish	Tahlil
Feleton	"cannibalism" (Svift)	"odamxo'rlik" / "vahshiylik"	Leksik qo'shimcha	Satirani kuchaytirish uchun madaniy og'irlik qo'shiladi
Ocherk	"imperialism" (Orvel)	"mustamlakachilik"	Leksik almashtirish	O'zbek tarixiy kontekstiga moslashadi
Pamflet	"tyranny" (Peyn)	"zolimlik" / "diktatura"	Leksik kengaytirish	Siyosiy dolzarblikni oshiradi
Pamflet	"Why not?" (Svift)	"Nega yo'q?" (guruhlangan)	Sintaktik parallelizm	Retorik kuchni saqlaydi
Feleton	"fine" (Tven, ironik)	"kinoyali ajoyib"	Stilistik o'zgartirish	O'zbek o'quvchilari uchun ironiyani mustahkamlaydi

XULOSA. Feleton, ocherk va pamflet kabi publitsistik janrlarni tarjima qilish jarayonida pragmatik jihatlar markaziy o'rin egallaydi, chunki ular leksik, sintaktik va stilistik o'zgarishlarni talab etadi. Bu o'zgarishlar matnning asl kommunikativ va emotsional maqsadini saqlab qolishga xizmat qiladi, aks holda tarjima maqsadli auditoriya uchun samarasiz bo'lib qolishi mumkin. Tarjimon madaniy filtrdan foydalanib, maqsadli madaniyat va til xususiyatlariga moslashishi zarur, chunki pragmatik elementlar – masalan, nutq aktlari, ironiya va madaniy yuklamalar – til chegaralarida osonlikcha o'zgarmasdan qolmaydi. Ushbu jarayon nafaqat lingvistik ekvivalentlikni, balki matnning ijtimoiy va emotsional ta'sirini ham hisobga olishni talab etadi, bu esa tarjimonning madaniy va pragmatik kompetensiyasini sinovdan o'tkazadi. satirik va polemik matnlar pragmatik qiyinchiliklarga boy bo'lib, tarjimonning strategik

Stilistik transformatsiyalar uslubiy vositalarni (ironiya, giperbola, alliteratsiya) moslashtirishni talab etadi. Feletonda ironiya pragmatik jihatdan muhim: Tven feletonidagi "fine" so'zi ironik ma'noda o'zbek tilida "ajoyib" deb tarjima qilinadi, ammo kontekstda "kinoyali ajoyib" qo'shimchasi kerak bo'lishi mumkin. Ocherkda stilistik neytrallik saqlanadi, lekin madaniy filtr orqali moslashadi; pamfletda giperbola o'zbek tilida yumshatilishi mumkin, chunki o'zbek madaniyatida keskinlik kamroq qabul qilinadi. "South Park" animatsiyasidagi satirik stil o'zbek subtitrlarda leksik va stilistik adaptatsiya orqali moslashtiriladi, bu pragmatik ta'sirni saqlaydi.

yondashuvi muvaffaqiyat kalitidir. Umuman olganda, pragmatik tarjima nafaqat tilni, balki madaniy ko'priklarni qurish vositasi sifatida rivojlanishi kerak, bu esa global muloqotda yangi imkoniyatlar ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdel Hady, A. S. (2022). Assessing translation quality of polemical texts. *AUS Repository*. American University of Sharjah. <https://repository.aus.edu/bitstreams/1942f667-6da5-4988-8527-42f940138dd6/download>
2. Al-Safi, A. B. M., & Al-Titinch, A. A. (2021). Procedures of translating lexical and syntactical stylistic devices in political discourse. *Academia.edu*. https://www.academia.edu/65241400/Procedures_of_Translating_Lexical_and_Syntactical_Stylistic_Devices_in_Political

3. Chapman, S., & Clark, B. (2019). *Pragmatics and literature*. John Benjamins Publishing Company.
4. Demina, O. V. (2021). Linguistic and stylistic means of satire construction in the animated series. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, 12(4), 1057-1074. <https://journals.rudn.ru/semiotics-semantics/article/view/29883>
5. Fauzetdinova, A. (2017). Translation as cultural contraband: Translating and writing Russian literature in Argentina. *OpenBU*. Boston University. https://open.bu.edu/bitstream/handle/2144/27068/Fauzetdinova_bu_0017E_12608.pdf
6. Harahap, A. I., & Armis, M. K. (2023). Satirical expression translation in the novel "War Cry" by Wilbur Smith. *OJS FKIP UMMY*. Universitas Mahaputra Muhammad Yamin. <https://ojs.fkipummy.ac.id/index.php/elp/article/view/1071>
7. Hassan, B. A. (2011). *Literary translation: Aspects of pragmatic meaning*. Cambridge Scholars Publishing.
8. Hassan, B. A. (2020). Stylistic aspect of translation. *Scribd*. <https://www.scribd.com/document/466536877/Literary-Trans-pdf>
9. Horne, M. (2013). The pragmatics of filled pauses: Data from Swedish. *Lund University Publications*. Lund University. <https://lup.lub.lu.se/search/files/5417333/4253857.pdf>
10. Huang, X. (2011). Stylistic approaches to literary translation: With particular reference to English-Chinese and Chinese-English translation. *Etheses Birmingham*. University of Birmingham. https://etheses.bham.ac.uk/2949/1/Huang_X_11_PhD.pdf
11. Locher, M. A. (2021). The pragmatics of translation. In *Cambridge handbook of sociopragmatics* (pp. 485-506). Cambridge University Press.
12. Locher, M. A., Dayter, D., & Messerli, T. C. (Eds.). (2023). *Pragmatics and translation*. John Benjamins Publishing Company.
13. McRae, J. (1982). Literary stylistics and translation. *ERA Edinburgh*. University of Edinburgh. <https://era.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/7361/379342.pdf>
14. Murodov, D. (2023). Linguistic and stylistic features of the translation of texts in a journalistic style. *Academia.edu*. https://www.academia.edu/114424663/LINGUISTIC_AND_STYLISTIC_FEATURES_OF_THE_TRANSLATION_OF_TEXTS_IN_A_JOURNALISTIC_STYLE
15. Nakhli, H. (2023). Pragmatic aspects of translation. *Journal of Pragmatics and Discourse Analysis*, 1(1), 30-35. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/366956511_Pragmatic_Aspects_of_Translation
16. Pusnei, I. (2023). Role of literary pragmatics in translation: A personal case study. *Scientific Research Publishing*. <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=125680>
17. Pusnei, I. S. (2016). Equivalence in humour superiority and incongruity translation: A case of Three Men in a Boat and Three Men on the Bummel. *Horizon Research Publishing*. https://www.hrpub.org/journals/article_info.php?aid=3741
18. Skibina, O. (2023). Pragmatic deviations in translation of lexical blends within socio-political discourse. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, 2(26), 98-106. https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2023/2_2/10.pdf
19. Venuti, L. (Ed.). (2000). *The translation studies reader*. Translation Journal. Routledge. https://translationjournal.net/images/e-Books/PDF_Files/The%20Translation%20Studies%20Reader.pdf
20. Verma, G., & Srinivasan, B. V. (2020). A lexical, syntactic, and semantic perspective for understanding style in text. *GitHub*. <https://gaurav22verma.github.io/assets/UnderstandingStyle.pdf>